

10.500

BREU COMPENDI CRITICH

de la vida del gloriós catalá

SANT JOAN DE MATA

fil dels Barons de Mataplana

*y fundador de la Orde de la Santissima Trinitat,
Redempció de castus.*

COMPOST PER

PAU PARASSOLS Y PÍ, PREBERE,

*Misionér Apostólich,
individuo de las Reals Academias, de la Historia de Madrid,
de Bonas lletres de Barcelona, etc.*

BARCELONA

LLIBRERÍA DE NTRA. SRA. DE MONTSERRAT

Jaume I, 13

1889.

1747-10-10-1748-10-10

10700

BREU COMPENDI CRÍTICH

de la vida del gloriós català

SANT JOAN DE MATA

fill dels Barons de Mataplana

*y fundador de la Orde de la Santíssima Trinitat,
Redempció de catius,*

COMPOST PER

PAU PARASSOLS Y PÍ, PREBERE,

*Misionér Apostólich,
índividuo de las Reals Acalemias, de la Historia de Madrid,
de Bonas lletres de Barcelona, etc.*

BARCELONA

LLIBRERÍA DE NTRA. SRA. DE MONTSERRAT

Jaume I, 13

1889.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

BARONOFF

1952

1952

VIDA DEL GLORIÓS CATALÁ
SANT JOAN DE MATA.

I.

Abans de la relació de la vida del Sant, lo precedent epígrafe reclama la clara solució de dos questions, que lo deixament dels catalans fins á aquest sigle, la enveja dels estrangers y, més que aixó, la falta de escrutini dels arxius ha fet naixer entre los Escriptors que del Sant se han ocupat. Las questions son estas: ¿Es francés ó catalá Sant Joan de Mata? era catalana sa familia? Los que lo fan francés, entre élls alguns espanyols, convenen en que era procedent de una noble familia originária de Catalunya, y nat en Falcó de la Provensa, sens fixarse que llavors existía altre Falcó en la Cerdanya que era catalana, y que la mateixa Provensa pertenyia á Catalunya per lo casament de sa pubilla la comtesa Dolsa ab lo compte soberá de Barcelona Ramon Berenguer III, y per donació de

dita senyora al séu espos en 13 de jàner de 1112 (1), y no se incorporá á Fransa fins al any 1481. Per aixó no lo fan francés, ni Cesar Cantú (2), ni la Historia eclesiástica francesa (3), ni lo Brebiari Romá, sino provensal; y lo antich Breviari Albiense lo fá fill de Falcó de la provincia Narbonense (4), á la que perteneixia part del bisbat de Urgell y lo catalá de Elna separats, menos en lo eclesiástich, de la Tarracnense per lo Pirineu.

Altres escriptors com Boneo Bacho, en los *Analns de la Orde Trinitaria*; lo P. Andrade, jesuita, en la *Vida del Sant*; lo jesuita olotí P. Marcillo, en sa *Crisis de Catalunya*; Feliu de la Peña, *Analns de Catalunya*, y Serra y Postius, en sas *Finezas de los Santos Angeles*, lo fan verament catalá, fill de la familia de Mataplana y nat en Falcó de Cerdanya: finalment, lo P. Ca-

(1) Marca Hispánica, apéndice n.º 349: Bofarull, Condes de Barcelona Vindicados, tom. II, pág. 163. En lo testament de Ramon Berenguer III, y en lo de son nét Alfons I de Catalunya y II de Aragó, consta sa possessió de la Provensa y comptats de Gabaldan, Carlad y Rodéz. Real Arxiu de la Corona de Aragó, pergamins n.º 159 y 700 correspondents á dits Comptes.

(2) Historia Universal tom. VII, tabla alfabética de hombres ilustres, pág. 158.

(3) Abregé de l' Histoire ecclesiastique, tom. II, siecle XII, pág. 398, impresa en París en 1768.

(4) Impres en París en 1764.

resmar, vistos los documents del arxiu dels Barons de Mataplana, després Comptes de Pallars, y de altres de Fransa y Espanya, y lo Il-lm. Torres Amat, Bisbe de Astorga, al qui Caresmar facilitá los comprobants, en son Diccionari crítich de escriptors catalans (1), asseguran que fou catalá, fill dels Barons de Mataplana, familia que ja en lo any 804 existía en lo terme de Montgrony, y nat per casualitat en Falcó de Cerdanya.

Segons los dos últims escriptors crítichs, que están en lo cert com se veurá, pot abrahó Gombreny, població del Bisbat de Vich, gloriarse de ser la pàtria de tant insigne Sant.

Mes com los noms Mata y Mataplana tenen alguna variació, y aixó podria originar algun dupte, sápias que los antichs Barons de Mataplana usaban lo sobrenom de Mata^a per de familia, com consta de varis pergamins: *Ego Ugo de Mata, Dominus baroniae de Mataplana*; entre estos un que conté una escriptura del besavi del Sant... *ego Bernardus Ugonis de Mata,...* quod firmamus in Mata plana feta á 4 cal. octobris anno dnicae incar.^s MCXXV, XVII regni Ledovici regis en poder de Ramon, sacerdot de Sant Pere de Mongrony. (2)

(1) Article Mata, pág. 411.

(2) Pergamí núm. 373. Arxiu del ex-monastir de Sant Joan de las Abadessas y altres escripturas del mateix.

Bernat de Mata, fill de Ugo, baró de Mataplana, al morir en 1125 deixá de sa esposa Estefanía sis fills: Ugo, l' hereu, Pere canonge regular de Sant Joan de las Abadessas; Guillém, en qui comensá la segona branca dels Mataplanas; Pons, que morí sens fills; Bernat y Ramon, morts molt joves (1). Hugo lo major, tingué á Uguet y Eufemi bessons, y á Joán, que en 1174 morí ardiaca de Elna. Uguet y Eufemi com bessons portáren lo títol de Baró y casaren ab dos germanas, Blanca y María de Fonollet, fillas del Vescomte de Canet y de Illa, en 1158. Eufemi, al que, per equivocació, lo Illm. Torres anomena Eufroni, tingué de sa esposa María de Fonollet un fill que fou Sant Joan de Mata.

II.

A primers de Juny de 1160, Eufemi de Mata, visitant unas possessions que tenían en Falcó de Cerdanya, dadas en feudo á son pare per D. Ramon Berenguer IV, (2) per haberlo ajudat en la expedició á la Provensa contra los Baucis, caygué malalt; y María, deixant la tranquila habitació del Castell de Mataplana, se posá en camí

(1) Idem, y Milá y Fontanals D. Manuel, *Los Trovadores en España*, pág. 316, art. «Hugo de Mataplana.»

(2) Real Arxiu Liber II feudorum, fol. 81.

per assistir-lo. Més, com la travessia era llarga y áspera, y ella se trobaba en lo nové mes del séu embarás, la piadosa senyora visitá de pas á la Verge Santíssima de Montgrony, demanantli ab fervor la salut de son marit y oferintli lo fruyt que portaba en sas entranyas, per lo qual temía en son viatge. Fou tant poderosa la sua oració, que se li aparegué María Santíssima entre resplandors, y li digué: *No témias; porque parirás un fill, que será Sant y redemptor de cristians caitius, y pare de molts fills que se emplearán en eix ministeri ab gran profit de las ánimas.* (1). Plena de goig ab tal visió y anunci, ab felis viatge arribá María á Falcó de Cerdanya, ahont, convalleixent Eufemi, ella, en lo dia 23 de Juny de dit 1160, doná á llum á un fill, que fou batejat per son oncle Joan, ardiaca de Elna, ab lo nom també de Joan.

Convalescuts lo pare y la mare del sant Noy, retornáren á son Castell de Mataplana, ahont fou criat y santament educat fins á la edat de sis anys, en la que, habent lo rey Alfons II de Aragó, y I de Catalunya, donat á Eufemi un empleo vitalici en la Provensa, passá á establirse

(1) P. Andrade, Macedo, *La Leyenda de oro* y altres en la vida del Sant, sens marcar lo lloch, que, segons l'arxiu dels Mataplanas, fou en la hermita de Montgrony.

en Falcó de la mateixa ab sa familia (1). Lo tenir lo mateix nom lo poble de Cerdanya ahont on Sant nasqué, y lo de Provensa ahont passaren á viurer sos pares essent petit, originá lo ferlo fill de Provensa y francés, quant ni era prove l-sal de naixament, ni la Provensa era encara dels Reys de Fransa (2).

Al ser lo Sant un poch mes gran, fou enviat á Aix á estudiar humanas lletras y apendrer los exèrcicis de cavaller, en los que mostrá son gran talent, admirant sobre tot per sas heróicas virtuts. Acabats dits estudis y retornat ab sos pares, desitjós de imitar á Santa María Magdalena, la devoció á la qual había mamat ab la llet en Mataplana (3), marxá secretament á la áspra montanya de las Pomas prop Marsella, y durant un any feu rigorosa penitencia en una cova vehina á la de la Santa, vencent las tentacions del infernal enemich. Passá després á París per inspiració divina, y habentli desvanescut

(1) Feliu. Anales de Cataluña tom. II, lib. XI, cap. III pág. 13.

(2) No passá á serho fins que en 1481, lo rey de Fransa Lluís XI la uní á la Corona, César Cantú, Anquetil y altres.

(3) La Santa, en proba de la devoció de la gent del terme de Montgrony, tenía altar dedicat en la iglesia de san Pere y duas capellas, una en Solanloch, del sigle XII avuy existent, y altre en lo barri de Gonzem, are poble de Gombreny, á la que substituí la actual parroquial.

sos temors lo Senyor dihentli per una imatge de un Sant Cristó, en la iglesia de Sant Víctor de canonges regulars agustinians de dita ciutat: *Estudia fill meu, la sabiduria, y alegrarás lo meu cor* (1); se dedicá ab tal ardor al estudi de la Teología en aquella célebre Universitat, que, habent ja compost algunas sábias obras, per vot general li foren dats lo grau y borla de doctor (2).

III.

Al ordenarse de Prebère per obediencia, quant lo Bisbe de París, posantli las mans sobre lo

(1) De resultas de eix fet prodigiós, que refereixen los escriptors de la vida del Sant, los Barons de Mataplana procuráren adquirir dita Imátge com á reliquia, la que, Donya Blanca de Mataplana, esposa de D. Ramon d' Urg, y hereva de la baronia, colocá en la capella pública, que al costat del castell edificá en 1260 al Baptista, per ser lo patró del seu sant parent no canonisat encara. Dita Imátge, ó per sa tosca escultura, ó per mal-lograda ab los anys, y sobre tot per ignorar sa procedencia, per ordre de un Prelat fou enterrada baix lo paviment de dita capella.

(2) Escrigué en Aix un poema llatí en honor de S. Joan Baptista en versos distichs, segons Villegas, *Flos Sanctorum*, pág. 201; y en París y Roma, *Comment. in lib. 4. Sentent: Tractatus contra Valdenses; Liber de Corpore Christi: De Cruce Domini: De Resurreccione, et Ascensione Domini, Nativitate et Assumptione B. M. V. In epistolis D. Pauli Apost. Tractatus quosdam mysticos et alios pareneticos: De miseriis humanæ vitæ*, llmo. Torres Amat, «Diccionario de Escritores catalanes,» pág. 411.

cap, digué *Reb lo Esperit Sant*, ab admiració dels circumstants fou vista una com flama de foch en la cara del Sant, que pujá sobre son cap com un globò, y se tornà com una columna lluminosa. Celebrant sa primera Missa en la capella del Palau del Bisbe, assistinhi lo Prelat, los Abats de Sant Víctor y de Santa Genoveva, ab lo Canciller y molts doctors de la Universitat, al elevar la Hostia, aparegué en lo ayre un àngel vestit ab habit y escapulari blanch, y en aquest sobre lo pit una creu de vermell y blau color, tenint creuhats los brassos y posadas las mans sobre dos catius, cristiá lo un y lo altre moro ó infiel. Ab esta visió, que los demás no comprenguéren fins que per obediencia ho declará 'l Sant, Deu li manifestá que 'l destinava per fundador d' una Orde religiosa que redimís als cristians esclaus dels moros, ab las limosnas dels fiels, y ab sa predicació redimís als mahometans de la esclavitut del error. Per assegurar-se més de la voluntat divina, se retirá lo Sant al desert de Brodelia, Bisbat, de Meaux, vivint allí ab Sant Félix de Valois y ab alguns que, atrets per la santedat dels dos, se hi agregaren, fins que la aparició repetida de un cervo blanch, ab una creu blava y vermella entre las banyas, los determiná á anar á Roma per lograr del Papa la aprobació de la nova Orde

Informat Inocenci III, per las cartas dels Bis-

bes de París y de Meaux y del Abat de Sant Víctor, de la santetat de Joan y de Félix, dels deixebles que contaban, molts de élls doctors de la Sorbona, rebé als dos molt bé, hostatjantlos en son Palau; y ohida sa petició, com celebrant éll la Missa en lo día 28 de Janer de 1198 hagués tingut la visió del àngel, com en la primera Missa del Sant en París, en lo immediat 2 de Febrer expedí la Butlla de fundació, y ab sas mans vestí als dos lo hábit y escapulari blanch, ab la creu dels dos colors, manant que se anomenés Orde de la Santíssima Trinitat (1), y formada després la seva Regla, la aprobá ab Butlla en 17 de Desembre del mateix any. Nombrá á Joan, General de la nova Orde y li doná per convent en Roma la casa é iglesia de Sant Tomás *in formis*.

Comensá prompte lo Sant lo càrrech de redimir catius, enviant dos religiosos al Marroch, y passant éll á Tunez, ahont fou maltractat y deixat per mort, cubert de sanch, per los moros, los quals, al embarcarse lo Sant ab cent vint rescatats, robaren las velas y remes del barco; mes éll, penjanthi sa capa, y alsant ab sas mans lo Sant Cristo, lográ vent que en poch

(1) Per los tres colors, digné lo Papa, dels quals lo blanch representa al Pare, lo blau al Fill y lo vermell al Esperit Sant. Andrade, Macedo y altres.

temps los conduhí al port de Ostia, arribant ab élls á Roma. Predicá de orde del Papa ab gran fruyt als Valdenses de Italia, fou enviat per lo mateix com legat séu á Dalmácia, presidint allí en 1199 lo Concili de Dioclea, reposant en aquell país la verdadera disciplina de la Iglesia; per lo que, al tornar, Inocenci III lo nombrá Cardenal y Bisbe de Ostia, dignitats que refusá lo Sant, fent veurer al Papa que se oposaban al destino que 'l cel li tenia senyalat.

IV.

Vingué després á Espanya y fundá convents en Puente la Reyna, Búrgos, Toledo y Segovia; y arribant á sa amada Catalunya, fundá en 1203 lo de Avinganyá, prop de Serós, del que, ni per ser lo Superior General de la Orde, per ser lo primer que fundaba en Catalunya sa patria (paraulas textuais del Sant) á sí mateix se nombrá primer ministre (1); lo de Lleyda en 1204, en lo que se hospedaren los Patriarcas Sant Domingo y Sant Francesch; en 1206 lo de Anglesola, y en

(1) Escritura de fundació de 7 de Janer de 1201, firmada per lo Rey D. Pere II de Aragó; arxiu del Convent; y Ms. del P. Marreci, cap. 6.

1209 lo de Piera (1). Passá de Catalunya á València á fer algunes redempcions, y en una de eixas, faltantli diners per rescatar doscents set catus, la Santíssima Verge los hi doná mentres celebraba la Missa (2).

Visitada sa casa payral de Mataplana, y fetas varias fundacions en Fransa, torná á Roma, ahont, extenuat ab las fatigas de viatges, predicació y penitencias, ple dé virtuts y mérits, y adornat ab los dons de miracles y profecía, quant lo Papa lo nombrá teólech séu per lo Concili general Lateranense IV, morí santament en 21 de Desembre de 1213, als cinquanta tres anys y mitx menos dos días de edat (3).

Lo séu cos col·locat en sepulcre de márbre en la iglesia de son Convent, devant del Papa y Cardenals, en la segona meytat del sigle XVII fou trasladat á Madrid, ahont es venerat en la iglesia dels Trinitaris doscalsos, y se resa de sa Traslació en lo V diumenge després de Pasqua.

(1) La fundació de estos Convents, á més de que constaba en documents de sos arxius, las mencionan Feliu de la Peña, *Anales de Cataluña*, tom. II, lib. XI; lo P. M. Fr. Joseph Rodriguez en sos *Conventos de Cataluña*, Tamayo Salazar, *Martirologio Hispano*, tom. VI, fol, 551, y altres.

(2) Arxiu de Avinganyá, y Villegas, *Flos Sanctorum*, vida del Sant, pág. 205.

(3) Los escriptors de la vida del Sant, convenint tots en que nasqué en Juny de 1160 y que morí en Desembre de 1213, per error li marcan seixanta un anys de edat.

(En lo any 1884, en lo antich temple de Sant Pere, ara Santuari de Montgrony, novament reparat, lo Párroco y Feligresos de Gombreny, Bisbat de Vich, inauguráren, en propi altar costejat per un devot, lo culto al gloriós Sant Joan de Mata, al qual una tradició, casi perduda per dessidia humana, ha senyalat, si nó com á fill, com á origiuari de dita parroquia, motivant que los naturals de ella lo consideren patrici seu.) Ara en 1889 han adquirit Reliquia del Sant, que fou portada en professó desde la vehina parroquia de Sant Llorens de Campdevanol, y rebuda per los Gombrenesos ab jubilo general. La devoció al Sant vá extenentse per la Comarca y antigua Baronía de Mataplana. Bé pot gloriarse Catalunya, y especialment lo Bisbat de Vich, de que en éll rebés lo sér y se hagués criat lo Fundador de la Orde Trinitaria, y de que en dita Ciutat nasqués lo primer canonisat dels Trinitaris descalsos, Sant Miquel dels Sants.

A. M. D. G.

SISTEMA DE LECTURA PUBLICA
DE CATALUNYA

1310320741